

1932: 1264

WERNER
SÖDERSTRÖM
OSAKYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA
PORVOOSSA
1930

J. V. SNELLMAN JA KANSANSIVISTYSTOIMI.

KIRJOITANUT ZACH. CASTRÉN.

Kun kansansivistystyön kannalta lähtee tarkkaamaan J. V. Snellmanin elämänharrastuksia, niin joutuu suurella tyydytyksellä tunnustamaan, että tämä maamme suurmies, joka filosofisena kirjailijana, ajattelijana ja toimivana valtiomiehenä on maamme historiaan niin merkityksellisesti vaikuttanut, on myöskin kansansivistysialle omistanut runsaasti huomiota ja harrasta tointa. Hän on kirjallisissa julkaisuissaan syvästi käsitellyt kansansivistyötä koskevaan alaan kuuluvia kysymyksiä, selvittellen niitä filosofisten periaatteittensa valossa, mutta hän on myöskin niin välittömästi antautunut kansansivistystyöhön, että hän esim. on käynyt itse omakohtaisesti toimittamaan kansan laajoille piireille tarkoitettua lehteä, kirjoittaen siihen kansanmiehelle tarkoitettuja kirjoituksia, joista monen silloisen kansanmiehen lukuharrastus pääsi heräämään. Silloisissa oloissa oli tällä Snellmanin perustamalla ja aluksi toimittamallakin lehdellä »Maamiehen ystävällä» suuri merkitys, ja kun nioitettavaa on, että hän, joka niin suurenmoisesti kirjoitti äidinkieltään, ruotsiksi, ei säikähtänyt niitä vaikeuksia, joita suomeksi kirjoittaminen hänelle tuotti.

Näin ollen on meidän ensiksikin Snellmanista todettava, ettei hän suinkaan ole kuulunut niihin tieteen, kirjallisuuden, korkeamman opetuksen ja johtavan yhteiskunta-toimen edustajiin, jotka ovat pitäneet kansansivistystointa vähäarvoisena ja heidän työtään häiritsevänä.

Sanomalehtimiehenä ja aikakauskirjoitusten sepittäjänä Snellman on suorittanut erinomaisen tärkeän kansansivistyksellisen

työn. Siihenhän kuuluu tärkeimpänä osana hänen kansallinen herätystoimensa, joka varsinkin »Saimassa» tuli olemaan voimakas vetoaminen Suomen silloiseen ruotsinkielistä taitavaan sivistyneistöön.

Mainiten nämä tunnetut historialliset seikat ja erittäinkin korostaen, että Snellmanin kansallinen herätys se loi varsinaisimmat edellytykset myöskin kansansivistystoimelle meidän maassamme, käynnissä selostamaan joitakin ajatuksia ja näkökohtia, joihin Snellman painokkaasti kiinnittää huomiota puhuessaan kansansivistystyön luonteesta ja ehdoista.

Kansansivistystoimessa on tärkeätä olla selvillä siitä, mistä ihmisten ja kansalaispiirien sivistysharrastukset varsinaisesti ovat peräisin ja mihin siis tämän toimen kannalta on pyrittävä vetoamaan, jotta siinä voitaisiin tuloksia saada. Snellman tehostaa tähän peruskysymyksen nähdessä sitä ajatustaan, että sivistyksen t a r v e on asiassa ratkaiseva. Niinpä hän esim. eräessä kirjoituksessa, jonka hän julkaisi oleskellessaan v. 1840 Ruotsissa, lausuu tunnustuksensa siitä tavasta, jolla muudan ruotsinmaalainen valtiopäivämies oli perustellut esitystä valtioavun myöntämisestä maan yliopistoille. Perustelussa oli lausuttu se toivo, että talonpoikaissäätö, »joka kaikista enemmän tarvitsee valistusta», myöskin on auliimmin tunnustava valistuksen arvon. Antaan koko perustelulle sen tunnustuksen, että se on erinomaisen yksinkertainen ja kaunis, Snellman sanoo, että syvämielteisempää sivistyksen perustelua ei voida antaa. »Sivistyksen t a r v e ja sen tunnustaminen on», lisää Snellman, »kaikkein sivistyneimmässäkin ihmisessä todistuksena siitä, että hänellä on sivistystä ja että hän kykenee etenemään sivistyksen uralla».

Snellmanin yleistä ajatustapaa kuvaavaa on, että hän soveltaa ajatuksensa tarpeen merkityksestä sivistystoimessa sekä määrättyyn kansalaispiiriin, kansanluokkaan, tässä tapauksessa talonpoikaissäätöyn, että myöskin yksityiseen henkilöön, joka on antautunut sivistystä omalta kohdaltaan tavoittelemaan. Erittäinkin Snellmanin viittaus siihen yhteyteen, jossa sivistysharrastus on jonkin kansalaisryhmän tarpeiden kanssa, on nykyaikaisenkin kansansivistystoimen kannalta katsottuna varsin tärkeäarvoinen. Se seikka, onko jossakin yhteiskuntakerroksessa sivistyksen tarve eloisana ja tietoisena laajalti vaikuttamassa, on suuresti huomiota

ansaitseva, kun tämän kerroksen kehitysmahdollisuuksia arvioidaan. Varsinkin kun työväenluokan ja keskiluokkien tulevaisuudenlinjaa pyrittään aavistelemaan, joudutaan kysymään, missä määrin taholla ja toisella on olemassa sivistyksen todellista ja tietoista kaipausta.

Se ajatus, että kansansivistystointa on katsottava sen yhteydessä yhteiskunnallisten elämänehtojen kanssa, tulee muullakin tavoin kuin ylläesitetyllä Snellmanin käsityksissä terästyksi. Kun Snellman »Oppi valtiosta» nimisessä teoksessaan tekee selkoa elinkeinovapauden toteuttamisen seurauksista, niin hän sellaiseksi osoittaa, että yksilö on sen johdosta saanut rajattoman liikkuma-alan omaisuuden hankkimiseksi ja samalla mahdollisuuden sysätä kilpailijoitaan syrjään. Ja kun tämä vaurastumiskyky nykyisten työtöiden vallitessa myötäensä kasvaa samoin kuin yksilön jo saavuttama varallisuuskin, niin siitä täytyy olla seurauksena, että omaisuuden jakautuminen käy yhteiskunnassa yhä enemmän epätasaiseksi. Tämän epäkohdan lieventämiseksi Snellman ei näe muuta todellisesti vaikuttavaa keinoa kuin kansansivistyksen kohottamisen. Nimenomaan hän katsoo työväenstuojelua tarkoittavat lait tehottomiksi, koska työnantaja voi ne monella tavalla kiertää. Mutta kansansivistystyö pääsee vaikuttamaan puheenalaiseen suureen epäkohtaan, siihen epäkohtaan, että nykyaikaisessa yhteiskunnassa on jyrkkä vastakohta äärimmäisen rikkauden ja köyhyyden välillä ja tuskin mitään keskikohtaa niiden välisen eron tasoittamiseksi, Snellmanin mielestä sellaisella tavalla, jolla oikeudenmukaisesti tasataan varakkaiden omaisuutta huonompiosaisten hyväksi. Jo varallisuuden luokan oma etu neuvoo sivistyksen voimalla kasvattamaan joukoissa lainkuuliaisuutta, jota vailla varakkaalla kansanluokalla ei ole mitään turvallisuuutta, koska varallisuusolojen suuri erilaisuus helposti houkuttelee voiman oikeutta harjoittamaan. Valtiolla on oikeus vaatia sivistystä kaikilta jäseniltään, ja valtion velvollisuutena on antaa kaikille tilaisuutta sivistyksen hankkimiseen. Tähän taroitukseen tarvittavat varat saa valtio, niin kuin aina, niiltä yhteiskunnan jäseniltä, joiden käsissä kansallisuus on. Muikin kuin näiden varallisten oma etu on vaikuttava kansansivistyksen hyväksi, sillä joukkojen kasvava vaikutusvalta on pakottava tarpeellisten varojen hankkimiseen tarkoituserän toteuttamiseksi. Saavutettu

suurempi sivistysmäärä on eri tavoin lieventävä työläisten elämän-
ehtoja. Se opettaa heitä tarkoituksenmukaisemmin käyttämään
ansioitaan, se siveellisesti velvoittaa omaisuudenhaltijaa anteliaam-
paan käyttäytymiseen työntekijöitä kohtaan, ja lopuksi, sanoo
Snellman, se enentää työläisen mahdollisuutta itse kohota omista-
van luokan jäseneksi eli siis lisää omistusoikeuden vaihtelua.

Siihen huomautukseen, että valtion kannattamat sivistyslaitok-
set joutuvat ainoastaan varakkaiden käytettäväksi, koska työläisten
lapset jo varhaimmasta nuoruudesta joutuvat ansiotyöhön, Snell-
man tekee sen vastahuomautuksen, että yhteiskunnalla on keinoja
vaikeuksien voittamiseksi. Kaikissa maissa on yliopistoissa ja oppi-
kouluissa tasoiteltu rikkaiden ja köyhien välistä erilaisuutta järjestä-
mällä stipendejä, vapaa-aterioita j.n.e. Mikäpä estää käyttämästä
näitä keinoja kansakouluunkin nähdén, kysyy Snellman aikana, jol-
loin Suomessa ei vielä järjestettyä kansakoululaitosta ollut. Jos
sanotaan, ettei tähän ole varoja, niin kysyy Snellman: onko parempi
että nämä varat, niin kuin nyt, maksetaan vaivaistaloissa ja
vankiloissa? Vain puolitiehen on hänestä päästy, niin kauan kuin
vain järjestetään kouluja työläisen lapsille. Toinen tärkeä askel on
astuttava, se, että hankitaan näillekin lapsille tilaisuus koulunkäyn-
tiin. Tällöin vasta sivistys saadaan valtion puolesta poikkeuksetta
toteutetuksi oikeutena, johon yksilö on pakotettava, ja tämän sivi-
tyksen ei tarvitse kansakoululle pysähtyä siihen laihaan tietämyksen
osuuteen, jota nyt, sanoo Snellman 1840-luvulla, nimitetään kan-
sansivistykseksi.

Siinä yhteydessä, jossa viimeksi selostetut ajatukset esiintyvät,
antaa Snellman myöskin vastauksensa siihen kysymykseen, miksi
niin vähän on sivistysvaltioissa tehty kansansivistyksen hyväksi ja
sen epätasaisuuden poistamiseksi, josta hän on puhunut. Vastaus
on hänelle sangen luonteenomainen ja viittaa uudelta puolelta siihen
ajatukseen, jonka otin lähtökohdakseni käydessäni selostamaan Snell-
manin käsitystapaa kansansivistyksestä, siihen nimittäin, että sivi-
tyksen tarve on sen kehittymisen ehtona. Asianlaita on nimittäin
niin, että sivistyksen tarve tullakseen tuntuvaksi ja tietoisesti taju-
tuksi jo edellyttää jonkin verran sivistystä. Niin pitkälle, että tällai-
nen tuntuva ja tietoisesti tajuttu tarve oli olemassa, oli Snellmanin

mielestä suurempi osa Euroopan kansakunnista ehtinyt kansansivi-
tykseen nähdén siihen aikaan kuin hän kirjoitti teoksensa valtiosta,
siis n. vuonna 1840; tämän hänestä todistivat silloiset ponnistukset
kansansivistyksen saavuttamiseksi. Toisissa Euroopan kansoissa,
ja niihin Snellman epäilemättä siihen aikaan luki omankin kansansa,
Suomen kansan, — ei vielä sanottua tietoisuutta ollut olemassa,
mutta niidenkin keskuudessa huoltapitävä hallitus on, sanoo Snell-
man, pakotettu valtion menestyksen vuoksi seuraamaan edellisten
esimerkkiä. Näiden jälkimmäisten sivistyksen täytyy näin ollen
edetä nopeammin, ja se tuottaa erinäisiä vaikeuksia sivistysasiain
järjestämisessä, jottei sivistys kävisi liian pinnalliseksi ja kansallis-
henkeä tukahduttavaksi.

Niillä vaikeuksilla, joihin Snellman tässä viittaa, hän näyttää
erittäinkin tarkoittavan sitä, että syvällinen sivistys edellyttää jär-
jestelmällistä opetusta, jonka aikaansaaminen ei ole niin helppo kuin
kaikenlaisten yksityistietojen levittely kansalaisten mieliin. Mie-
lestäni on erinomaisen mielenkiintoista panna merkille, millä
selvyydellä Snellman jo 1840-luvun alussa esittää sellaisen ajatuk-
sen kansansivistyöstä, jota nykyään on ruvettu vapaata kansan-
sivistyötä silmällä pitäen nimitämään intensiivisen eli voimaperäi-
seksi järjestetyn kansansivistystyön aatteeksi. Puhuen päivän tila-
päisjuokaisuista, pennikirjallisuudesta, hän sanoo, että se kyllä voi
antaa suurelle joukolle muistitietoa monenlaisista vieraista asioista
ja oloista, mutta sellainen tilapäinen opetus ei koskaan, sanoo Snell-
man, voi antaa tietämystä, jossa olisi mehua ja verta ja joka voisi
elää ja kehittyä kansallisena sivistyksenä.

Snellmanin käsittelemä pulma on tässä kohden kysymys tieteen
ja tieteellisten laitosten suhteesta kansansivistykseen. Vain niihin
kansakunnan jäseniin, jotka ensin ovat saaneet tarpeellisen koulu-
sivistyksen, Snellman toteaa tieteen pääsevän vaikuttamaan. Senpä
vuoksi nähdään sellaisten kansakuntien, joiden tieto- ja kaunokirjalli-
suus ovat olleet aikansa ensimmäisellä sijalla, olleen vajonneina suu-
reen tietämättömyyteen. Snellman katsoo voivansa todeta, että
tiede kyllä väliillisesti tehoaa kansan laajoihinkin kerroksiin poista-
malla tavoista ulkonaisen raakuuden. Vieläpä hän tunnustaa senkin,
että valtiollinen ja yhteiskunnallinen vapaus saa älyllisen sivistyk-

sen leviämään toisesta kansalaisesta ja kansalaispiiristä toiseen. Ei valtiollinen eikä yhteiskunnallinen vapaus voi kauan olla olemassa tuottamatta kansanomaisia sivistyslaitoksia. Mutta sittenkään ei Snellmanista saa jäädä huomaamatta, että älyllisellä sivistyksellä on suuria vaikeuksia voitettavana, kun sen on vapaissa oloissa tunkeuduttava kansaan. Valtiollinen vapaus sellaisenaan, sanoo hän, tuottaa enemmän käytännöllistä harrastusta kansalaisten yhdyselämään kuin todellista asianymmärrystä. Niinpä siis saavutettu vapauskaan ei vielä avaa tieteelle syvällistä vaikutusta kansan syviin riveihin.

Tätä vaikeutta pohtiessaan Snellman etsii apua myöskin uskonnonopetuksen vaikutusvoimasta, mutta katsoo, että sekin yksinään on protestanttisissakin maissa, joissa sitä on harrastuksella hoidettu, enemmän katkaissut kuin edistänyt tieteellisen sivistyksen vaikutusta syviin riveihin. Se ei ole voinut ehkäistä yltiöpäistä laholaisuutta eikä poistaa sitä mielen raakuutta, josta tämä on lähtöisin. Mutta lopulta Snellman kuitenkin päätyy siihen ajatukseen, että todellinen uskonnotieto, koska se kaiken muun tiedon edellä kehoittaa ajatteluun ja itsensä-tutkisteluun, ennen tai myöhemmin avaa mielen yleiselle älylliselle sivistykselle sekä johtaa kansalais- ja valtiolliseen vapauteen. Vaikkakaan ei sanottu vapaus yksinään voi kohottaa kansakunnan sivistystä, niin ei hänestä voida kieltää, että vasta vapauden mukana tieteellinen sivistys tunkeutuu kansakunnan laajoihin kerroksiin ja antaa uskonnolliselle sivistykselle voimaa vaikuttaa tosi-ihmisyuden aikaansaamiseksi. Järjestetty kansanopetus on ensi sijassa tämän saavutuksen ehtona ja välineenä. Tähän ajatukseen Snellman mainitussa kohdassa päättää esityksensä aineesta, jonka suurta tärkeyttä hän korostaa erityisesti pitäen silmällä sen merkitystä hänen omalle ajalleen ja lähimmälle tulevaisuudelle.

Aatteellisen painokkaana esiintyy tässä Snellmanin viittaus järjestetyn kansanopetuksen merkitykseen. Mielenkiintoinen ja suuri tehtävä olisi ottaa historiallisesti tutkittavaksi, antaako Suomen järjestetyn kansanopetuksen todellinen kehitys vahvistusta Snellmanin yleiselle käsitykselle tieteellisen ja humaanimen sivistyksen vaikutuksesta kansakunnan elämään. Varsinkin olisi arvokasta saada historiallisesti selvitettyä vastaus siihen Snellmanin esityksestä nou-

sevaan kysymykseen, mitä tietä tieteellinen ja humaanimen sivistys on päässyt varsinaisesti etenemään kansan keskuudessa, sitäkö, jolla se on voinut liittyä yhteiskunnallisen ja valtiollisen vapauden harrastuksiin, vaiko sitä, jolla niin kuin Snellman sanoo, todellinen uskonnotieto avaa mielen yleiselle älylliselle sivistykselle. Tällainen tutkistelu voisi viedä sellaisiin kysymyksiin asti, jotka nykypäivinä esiintyvät polttavina esim. vapaan kansansivistystyön alalla. Niinpä olisi tärkeä kysymys, missä määrin Snellmanin ajatus uskonnonopetuksen suhtautumisesta tieteelliseen harrastukseen ja ihmisyypiteen on osoittautunut toteutuneensa sillä linjalla, jota kansanopistomme grundtvigiläisen hengen eläyttämänä on kulkenut. Samoin voi kysyä, miten Snellmanin toivoma uskonnollisuuden ja humaanimen yhteyden yhteys on toteutunut siinä nuorisoseuraliikkeessä, joka ohjelmansa mukaan harrastaa valistusta »kristillisen siveyden ja isänmaanrakauden» pohjalla. Toiselta puolen Snellmanin esityksestä saa aihetta siihen kysymykseen, missä määrin tieteellisyuden ja ihmisyypiteen harrastus on päässyt toteutumaan niissä kansansivistystyöpyrkimyksissä, jotka ovat olleet työväen piireihin pääasiallisesti kohdistuvia ja samalla läheisessä yhteydessä yhteiskunnallisen ja valtiollisen vapauden laajenemisen kanssa. Epäilemättä kriittinen historiointsija olisi siinä suhteessa yksimielinen Snellmanin kanssa, että todellisen kansansivistyksen kehittyminen on monenlaisten ehtojen ja pulmallisten vaikeuksien alainen asia.

Snellman itse joutui järjestetyn kansanopetuksen alaa erikoisemmin käsittelemään siihen kysymykseen nähden, joka koski yleisen kansakoululaitoksen järjestämistä maahamme. Siitäkin kirjoittaessaan Snellman on tehostanut yleistä käsitystään, että koulupetuksen tarkoituksena on tieteellisen sivistyksen antaminen, sellainen, joka pystyy vallitsemaan ihmisen vakaumusta ja asettamaan tämän pohjaksi yleisten asiain harrastamiselle. Ei mikään inhimillinen tietämys, sanoo Snellman, ole katsottava kansakoululle vieraaksi, ja tieto on siinä annettava tiedon itsensä takia, ei käytännöllisiä tarkeitusperia silmällä pitäen. Kansakoululle kuuluvat Snellmanin mielestä samat opetusaineet kuin oppikoululle ja yleensä kaikille niille kouluille, jotka tarkoittavat älyllistä sivistystä. Kansakoulu ei voi asettaa ohjelmansa ulkopuolelle mitään älyllisen sivistyksen olen-

naista ainetta, koska se tarkoittaa antaa päätetyn oppikurssin, sellaisen, että opetus vastaa sekä oppikoulun että yliopiston opetusta niille, jotka eivät jouda tällaisissa oppilaitoksissa opiskelemaan. Kaikki se tietämys, jonka oma aika selittää kuuluvan älylliseen sivistykseen, on asetettava kansakouluopetuksen esineeksi. Snellman ei niin ollen hyväksy sitä käsitystä, että kansakoulun tarkoituksena olisi ensisijassa antaa käytännöllistä ja ammatillista opetusta, vaan hän katsoo, että sen tulee herättää harrastusta tiedolliseen sivistykseen, antaa sellaisia tietoja, jotka tekevät tällaisen sivistyksen hankkimisen mahdolliseksi; ainoastaan toisessa sijassa saa kansakouluopetus kohdistua oppilaan tulevaan ammattiin.

Tätä kansakoululle asetettua päämäärää Snellman ei pidä mahdollisena, jos vain sivistyksen merkitys oikein ymmärretään. Määrätty tiedonpaljous ei ole sivistyksen välttämättömänä ehtona, vaan sivistys on tietoisuutta ihmiskunnan korkeimmista asioista, näiden asiain harrastusta, kykyä edistää niitä. Kaikissa elämän oloissa, joita vain ei äärimmäinen hätä paina, on tämä sivistys saavutettavissa. Snellman sanoo usein kuulleensa sanottavan: uskonnollinen sivistys on rahvaalle riittävä. Totta onkin hänestä kyllä, että uskonnollinen sivistys merkitsee tietämystä ihmisen korkeimmista harrastusperistä ja sisältää halua ja kykyä edistää niitä. On vain muistettava, että se on tällaisena jokaiselle ihmiselle riittävä ja että siihen sisältyy myöskin senhenkinen toiminta ja työ. Tätä sivistyksen käytännöllistä puolta ei kirkon uskonnonopetus, sanoo Snellman, yksinään voi opettaa, mutta talonpojankin harrastettavina ovat sellaiset yleiset asiat, joiden edistäminen kuuluu sivistykselliseen toimintaan. Snellman luettelee tällaisia harrastuksia lähtien niin läheisistä kuin kansalaisen oman seurakunnan ja kunnan asioista, paikkakunnan koulun vaalimisesta, osanotosta sovintolautakunnan toimineen, jossa kansalaisen on lakia ja oikeutta toteutettava, köyhäinhoidon järjestämisestä koskevista asioista ja päätyen siihen, että talonpojankin harrastuksen esineenä ovat totuuden, oikeuden, kauneuden aatteet, jotka ajattelija tajuaa ihmiskunnan korkeimmiksi. Kunkin kansalaisen on osattava rakastaa omaa maataan ja yhteiskunnan asettamissa puitteissa pyrittävä ihmiskunnan jalostamiseen, siihen että se kasvaisi totuudessa, oikeudessa ja kauneudessa.

Tämä sivistyksellinen yhteisiasiain harrastaminen on Snellmanin kannalta jumalanpalvelusta ja rakkautta lähimmäiseen.

Käymättä tässä lähemmin selostamaan Snellmanin käsitystä kansakoulun opetuksen järjestelystä huomautan vain siitä hänen ajatuksestaan, että kansakoulun on johdettava oppilaitaan todelliseen lukemiseen, kirjan viljelemiseen, joka voi jatkua ja jonka tulee jatkua koulunkäynnin päättymisen jälkeenkin. Siinä määrin on lukemisen opetus kansakoulussa pääasiana, että koulussa kaikki lukeminen on vähemmässä määrin katsottava tietojen kokoamiseksi kuin harjoitukseksi niiden hankkimisen taidossa. Siitä, mihin lukemisen tulee kohdistua, Snellman antaa joitakin viittauksia. Ensimmäisin hän huomauttaa, että se, jolla on kyky ymmärtää historiallisia kertomus tai runoelma, hän myöskin kykenee nauttimaan lukemansa kauneudesta. Siis ensi sijassa Snellman mainitsee kauneuskirjallisuuden. Muusta kirjallisuudesta hän sanoo, että sen lukemisessa totuus kiinnittää itseensä lukijan mielen niin kuin kauneus edellisen kirjallisuuden viljelemisessä. Mutta puhtaasti tieteellinen harrastus edellyttää, sanoo Snellman, vapautta muista huolista, ja talonlainen vapaus on vain harvojen onnenosana. Kuten enemmän yksilö on sidottu aineellisiin huoliin, sitä enemmän on myöskin hänen tietämyksensä ja tutkimuksensa, herättääkseen harrastusta, asetettava yhteyteen niiden kanssa. Näin ollen Snellman ei tahdo kieltää, että kansakoulussa opetuksella tulee olla käytännöllinen suunta. Mutta kun kansakoulussa opetetaan kirjoitus- ja laskutaitoa, kenttämitausta ja maanviljelysoppia, niin on tätä kaikkea pidettävä vain harjoitusmerkkeinä, joiden kautta ohjataan äidinkielen käsittämiseen ja kirjan lukemisen taitoon. Tätä tarkoitusta silmällä pitäen on nämä harjoitustehtävät erittäin huolellisesti kohdistettava talonpojan tarpeisiin varsinkin sen vuoksi, että siten kehitetään itseksennopiskelun harrastusta. Oma välitön hyöty kehoittaa tähän opiskeluun, mutta siihen vaaditaan taitoa, ja kuta vähemmän tietoa varastoa kansakoulu voi antaa, sitä enemmän tämän koulun tulee kaikesa opetuksessaan pyrkiä harjoittamaan oppilaan kykyä tiedon saavuttamiseen. Näin järjestettynä kansakoulu on täyttävä tälle koululle asetetun senkin ehdon, ettei se vedä maanviljelijää pois hänen säädystään ja ammatistaan.

Kansakoulun yhteiskunnallista merkitystä tehostaessaan Snellman nimenomaan lausuu, ettei Euroopan yhteiskunnissa esiintyvää eri kansanluokkien juopa ole varsinaisesti aineellista, vaan sivistyksellistä luonnetta. Kun sanotaan, että köyhälistön eneneminen herättää pelkoa eurooppalaisten yhteiskuntien mahdollisuudesta kehittyä rauhallisesti, niin tämä on Snellmanin mielestä pintapuolista asian käsittämistä. Uhkaava on hänen mielestään se kuilu, joka erottaa vallitsevien kansanluokkien sivistyksen massan, paljoston sivistyksestä. Sillä paljoston raakuudessa ja tietämättömyydessä on Snellmanin mielestä pauperismin, köyhäläisyyden alkusyy. Tämän sivistyksellisen erillisuuden tasoittaminen on näin ollen Snellmanin mielestä erinomaisen tärkeä tehtävä yhteiskunnan rauhallisen kehityksen kannalta katsottuna. Ei aina liene huomattu, että jo Snellman on tehostanut tätä ajatusta, jonka puolesta myöhemmin esim. tunnettu kansantaloustieteilijä Schmoller ja moni muu on puhunut.

Kansansivistyksen kohottaminen on Snellmanin ajatuskannalta sitä tärkeämpää, kun hänen mielestään osanotto valtiolliseen elämään, jonka hän asettaa tärkeimmäksi kaikista inhimillisistä harrastuksista, edellyttää sivistystä. Kansalaisen oikeus ottaa osaa lainsäädäntöön ei voi olla olemassa muulla tavoin kuin hänen oikeutensa ottaa osaa maan hallintoon, s. o. kumpikin oikeus edellyttää kansalaisessa sivistystä, kykyä, tietoja, isänmaallisuutta, hyvää tapaa. Samalla kuin Snellman täten sitoo valtiolliset oikeudet sivistykseen, hän vaatii, että jokaisen kansalaisen tulee yhteiskunnassa voida vapaasti kartuttaa sivistystään ja kehittää voimiaan saavuttaakseen ansionsa mukaan kunkin oikeuden yhteiskunnassa. Syntyperään ei saa laillisesti perustaa mitään etuoikeuksia. Ja sitä myöten kuin kansakunnan sivistys kohoaa, tulee ymmärtäväisen hallituksen laajentaa valtiollista vapautta. Mutta täyttä sivistyksen yhdenvertaisuutta ei Snellmanin mielestä koskaan voida yhteiskunnassa saavuttaa, yhtä vähän kuin varallisuuden yhdenvertaisuus on koskaan saavutettavissa. Tästä hän tekee sen johtopäätöksen, ettei valtiollista yhdenvertaisuutta voi olla muussa muodossa kuin kaikkien kansalaisten yhtäläisenä oikeutena päästä sitä mukaa, kuin kullakin on sivistystä, valtiolliseen toimintaan. Tältä kannalta asioita katsellen Snellman lausuu yleisistä, yhteisistä kansanvaa-

leista sen käsityksen, etteivät ne vastaa valtion varsinaista tarkoitusterää. Sellaiset tekevät nimittäin Snellmanin mielestä sivistyksen kansallistahdolle asiaksi, josta se ei välitä. Kymmenellä sivistyneellä valitsijalla ei sadan sivistymättömän joukossa ole mitään sanomista. Heidän vaalioikeutensa täytyy heille siis olla aivan yhden-tekevä, sillä he eivät koskaan pääse saamaan harrastusperilleen, sivistykselleen, ratkaisevaa voimaa lainsäädännössä. Näistä ajatuksistaan Snellman katsoo saavansa tukea sille käsitykselleen, että sivistyksen merkityksen tunnustamiseksi valtiolliset vaalit olisi järjestettävä n. s. säätyvaaleiksi eli siis kansanluokkia myöten tapahtuviksi. Kuitenkin hän säätyvaalien puolesta puhuessaan lopulta myöntää, että korkeamman sivistyksen vaikutusvalta ei yhteisten käään vaalien kautta joudu kokonaan syrjään. Hänestä kuitenkin ne keinot, joita korkeampi sivistys yhteisen vaalijärjestelmän vallitessa joutuu käyttämään, voidaan katsoa valtion tarkoitusterää huomommin vastaaviksi kuin hänen puolustamansa vaalitapa.

Korkeimmilleen kohoaa Snellmanin käsityksen mukaan inhimillinen sivistystoiminta silloin, kun kansalainen harrastaa valtion asiaa, s. o. kun hän isänmaallisuuden elähyttämänä toimii kansallisen sivistyksen kehittämiseksi. Mitään sellaista yleisinhimillistä sivistystä, johon henkilön toiminnallinen harrastus voisi kohdistua, ei Snellmanin katsantokannan mukaan ole olemassa, vaan ihmisyyden kehittyminen kansakuntien sivistyselämän välityksellä. Kansallishenki tulee niinmuodoin olemaan korkein ratkaisija ja voimanantaja sivistyksellisen toiminnan alalla. Korkeampaa oikeutta ja siveellisyyttä kuin oman kansakunnan yhteinen ja yleinen tietoisuus, kansallistietoisuus, ei Snellmanin mielestä ole olemassa. Kun valtiomies jossakin vaikeassa tilanteessa harkitsee, miten hänen on menteltävä, niin korkeampaa ohjetta ei voida hänelle antaa kuin: toimi kansallishengen mukaan, toimi niin kuin kansakunta itse toimisi sinun sijassasi. Mutta miten kansakunta itse toimisi, sitä ei kukaan voi valtiomiehelle sanoa; itsensä hänen on omassatunnossaan ja ymmärryksellään ratkaistava toimintansa, siitä tietoisena, että kansakunnan oma historia vasta voi osoittaa, onko hän toiminut oikein vai väärin.

Viittaus tähän Snellmanin tunnettuun käsitystapaan on erittäinkin sen vuoksi tässä paikallaan, että se samalla kuin se osoittaa Snellmanin varsinaiisimman käsityksen sivistyksen merkityksestä, se myöskin tehostaa hänen yleistä eettillistä käsitystapaansa. Snellman ei anna merkitystä yksinön yksilöllisille mielihaluille ja tunneharras- teluille; yleisiä, yhteisiä asioita hän vaatii sivistyksellisesti kehittyneen ihmisen harrastettaviksi. Mutta kun ihmisen mielessä nämä yleiset harrastukset ja kokonaisuuden, s. o. yhteiskunnan ja valtion menestyksen huomiointo ovat toiminnan suuntaa määräämässä, niin hän joutuu vapaasti ja omalla vastuullaan elämässä menettelemään. Sivistys tekee ihmisen arvovallasta riippumattomaksi. Sivistyksellisesti muodostettu itsenäinen vakaumus yhteiselämässä esiintyvistä asioista on kunkin ihmisen ja kansalaisen mielessä hänelle toiminnan suuntaa osoittamassa. Erehtymisen vaara on, sanoo Snellman, suuri, kun ihminen, heittäen syrjään kaiken arvovallan, tietämyksessään luottaa vain itseensä, mutta tämän uskaliaan luottamuksen täytyy olla olemassa, koska muuten ei olisi edistymistä inhimilliselle tietämykselle ja sivistykselle. Eri vakaumusten taiste- luista muodostuu se tietämys, joka kullekin ajalle on yleisen vakaumuksen sisällyksenä.

Tällä tavoin Snellman asettaa yhteisyyden ja persoonallisuuden aatteen johtamaan sivistystyötä ja nimenomaan myöskin kansan- sivistystointa.

MORAALIN OLEMUS JA UTILITARISMI.

KIRJOITTAJANUT GUNNAR LANDTMAN.

Uudenaikaisen sosiologisen etiikan saavutuksiin kuuluu sen luoma valaistus kysymykseen siveellisen tietoisuuden kehityksestä ja sisällöstä. Tämän näin saavutetun moraalin syntyä koskevan, tosin vain yleisluontoisen, selvityksen merkitys ilmenee m. m. siinä, että sen on tämän alan tieteellinen tutkimus pääpiirteissään yleisesti hyväksynyt. Suhteellisen yksimielisestä sosiologisesta etiikasta erillään on tosin pysynyt teologinen etiikka, joka identifioi oikean ja uskonnon käskyt. Tätä viimeksimainittua oppia, jonka mukaan moraali on käsitettävä Jumalan säätämäksi, on sosiologisen tutkimuksen kannalta pakko pitää dogmaattisena, koska se rakentuu siihen olettamukseen, että uskonnollinen, lähinnä kristillinen, uskonsisältö on realiteetti. Teologinen moraalin tutkiminen, mikäli se ollenkaan on vapaata tieteellistä tutkimusta, lähtee näin ollen edellytyksistä, joiden ehdotonta pätevyyttä ei voida tunnustaa.

Sitä kuuluisuutta, jonka eräät nykyajan tutkijat ovat saavuttaneet kehityshistoriallisen moraalitutkimuksen edustajina, ei vähennä se, että heidän edustamansa käsitys tärkeissä kohdin on lausuttu julki jo ennen heitä. Niin kuin niin monella muulla alalla, niin etiikassakin, voimme todeta, että kehitys usein, ettemme sanoisi säännöllisesti, on edistynyt askel askelelta, ja että se ansio, joka kuuluu uusien käsitysten tunnustetuille kuuluttajille, monesti koskee vain sellaisten tutkimustulosten lopullista formuloimista, joitten aikaansaanti on toisten tutkijain, ehkäpä jo hyvinkin kauan sitten eläneitten, valmistama.